

23.436
192

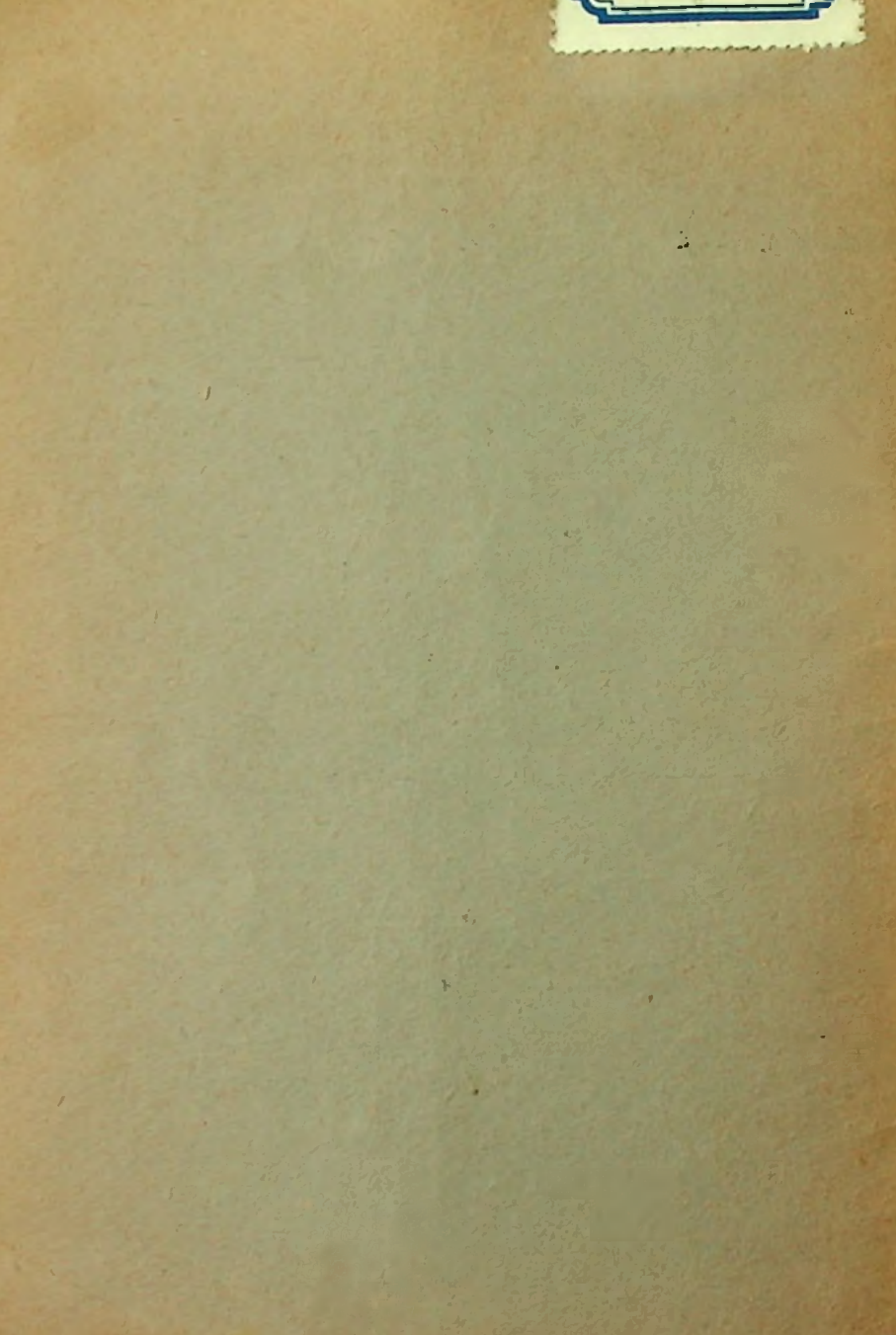
МИХАИЛ ИЛАРИОНОВИИ
КУТУЗОВ

ПОВОДОМ ДВЕСТО
ГОДИШЊИЦЕ РОЂЕЊА



ИЗДАЈЕ
НАРОДНА АРМИЈА

1945



ЧУВАЈТЕ КЊИГУ

Презиме и име писца,

35

~~13513~~

92

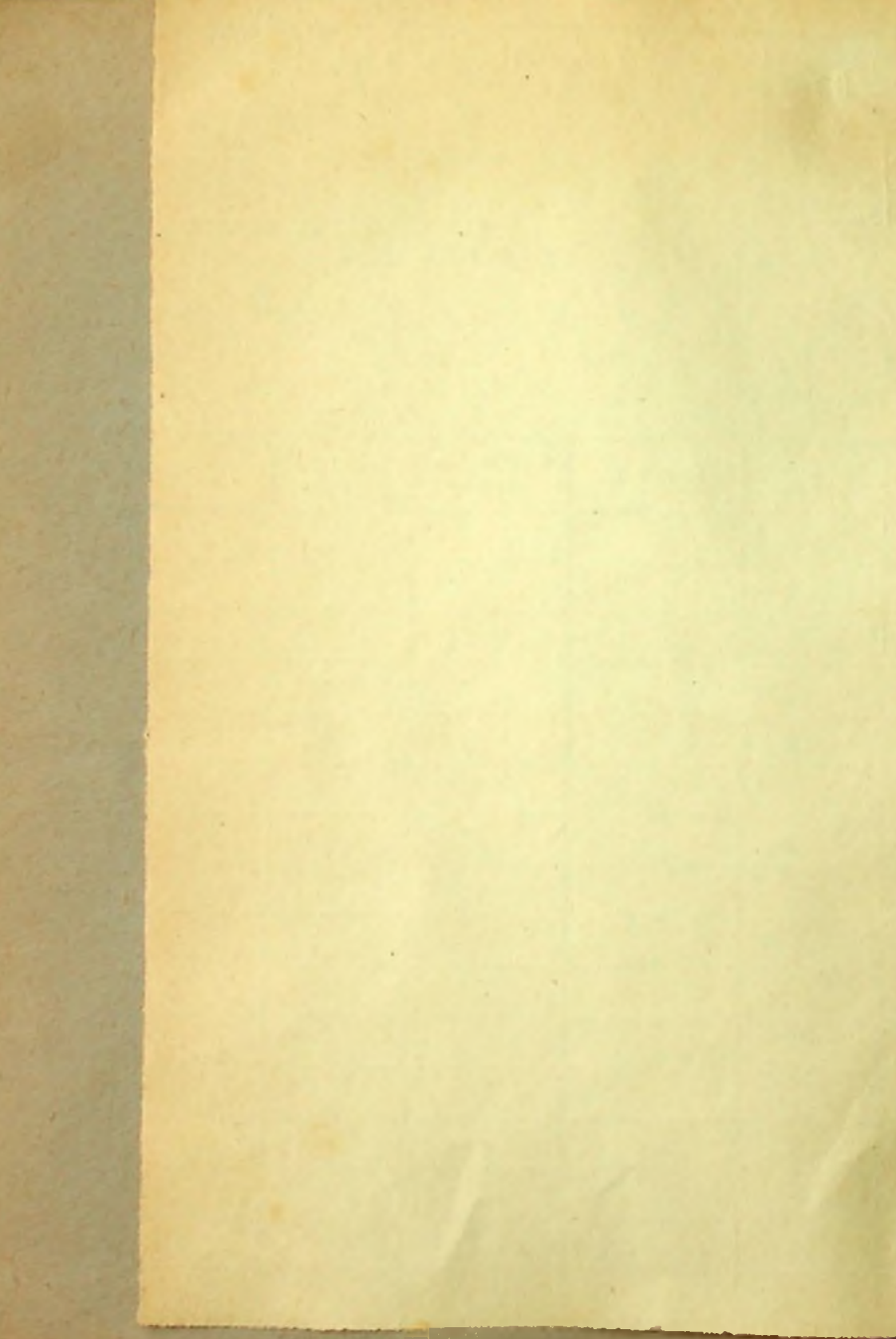
НАСЛОВ ДЕЛА

Ильян Алафионовъ Кутузовъ

Место и год. издања

Белград, 1945

[illegible]



ПОВОДОМ 200-ГОДИШЊИЦЕ РОЂЕЊА

МИХАИЛ ИЛАРИОНОВИЋ КУТУЗОВ

II

С. ГОЛУБОВ

КУТУЗОВ И ПАРТИЗАНСКИ РАТ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ЛЕСКОВЦА

Бр. ~~12543~~

Одељење

Служба

Издање

НАРОДНЕ АРМИЈЕ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ЛЕСКОВЦА
Бр. ~~23.436~~ 92
Служба

Штампарија „Борба“, Дечанска 31
1 9 4 5

МИХАИЛ ИЛАРИОНОВИЋ КУТУЗОВ

Пободом 200-годишњице рођења

I

Велики руски војсковођа, Михаил Иларионович Голенищев-Кутузов, рођен је 5(16) септембра 1745 године у Петрограду. Његов отац, Иларион Матвејевић, ступио је у службу још за време Петра I и служио је тридесет година у инжењерском корпусу. Пошто је поднео оставку и изашао из војске у чину генерал-поручника, наставио је да ради у грађанској служби. Према његовим плановима грађени су у Петрограду канали и подизане велике грађевине. Стари генерал-инжењер пренео је на сина своју љубав према раду и науци. Кутузов је 1757 год. ступио у инжењерско-артиљериску школу.

Будући војсковођа учио је одлично. Он је пажљиво проучавао ратну историју и тактику и одлично је познавао артиљерију и инжењерију. Он је волео историју и књижевност, научио је језике — француски, немачки и латински, а доцније још и шведски, енглески, турски и пољски.

1(12) јануара 1761 године Кутузов је произведен у чин заставника и отпочео је службу у трупи. Он је ступио у руску армију у доба њених великих ратних успеха. Сви су још памтили велике победе Петра I у Северном рату. Те су победе учврстиле положај Русије на обалама Балтичког Мора. У Седмогодишњем рату руске трупе су у својим знаменитим походима разбиле армију Фридриха II, која је сматрана за најбољу у Европи, и заузеле Берлин. Ови успеси истакли су Русију у ред великих европских држава. У победоносним ратовима развила се и усавршила руска војна вештина, чији су сјајни претставници били Петар I, Румјанцев и Суворов. Васпитавап на бесмртним примерима рада ових војсковођа, Кутузов је под сложенијим околностима историског развика Русије подигао руску војну вештину на нови,

виши степен. Службу у строју Кутузов је отпочео као командир чете у Астраханском пуку којим је командовао Суворов. Суворов је био онај учитељ, од кога је Кутузов примио најлепше особине војног руководиоца. Кутузов је дубоко продрио у смисао Суворовљеве „Науке побеђивања“. Он је наследио од Суворова чврсто убеђење да је главна снага руске армије — војник; хо уме да води бригу о њему и да задобије његово поверење и љубав, тај може од трупе у рату захтевати највеће напоре и побеђиваће је бојевима.

Кутузов је имао могућност да ступи у дворску службу. Али је будућег војсковођу више привлачно ратнички позив и, кад су у Пољској 1764 год. отпочеле војне операције, успело му је да буде одређен у оперативну армију. Тиме је отпочела његова ратничка служба која је трајала дуги низ година. Огромно ратно искуство и пракса стечена у трупи развили су његов велики војнички таленат. Успехе, којима је обележен његов животни пут, Кутузов је постигао тешким радом руског трупног официра, ванредном личном храброшћу, дисциплинованошћу и талентом.

Кутузов поступио прелази све степене војне службе и добија редом чинове: заставника (1761), капетана (1762), мајора (1770), потпуковника (1771), пуковника (1777), бригадира (1782), генерал-мајора (1784), генерал-поручника (1791), генерал-лајтнанта (1796), генерала пешадије (1798).

Кутузов је учествовао у свим ратовима онога доба. У његовој кондуит-листи забележено је да је учествовао у ратовима 1764, 1765 и 1769. У 1770 години борио се против Турака у Молдавији код Рјабаја Могиле. Исте године учествовао је у „бици на Пруту, у Баталији, код реке Марге“, „у Баталији код реке Кагуле“ и 1771 год. „код Попешта у бици пригодном пораза четрдесет хиљада непријатеља“. Као изванредно храбар официр Кутузов се борио код Кинбурна и на Криму, јуришао је са заставом у руци на село Шума код Алуште, учествовао у опсади Очакова и у освајању тврђава Акерман и Бендери. Кутузов је формирао Бугски ловачки корпус, с којим је чувао границе и „увек храбро са малим снагама одбијао непријатеља“. Ловци су тада били првокласни, најбоље обучени део руске пешадије.

Војници-ловци spremали су се за борбу у расутом строју и за појединачну борбу, што је захтевало од њих иницијативе и самосталности. Кутузов је сјајно спремно свој корпус. У исто време он је разрадио технику ловачких јединица коју је изложио у обliku једне посебне инструкције.

Из Кутузовљевих извештаја, рапората и наређења из оног времена види се из дана у дан неуморна радност једног генерала, који часно и будно чува границе Русије. Он подиже утврђења и саставља карте пограничних области. Стиче искуство пољске службе, толико потребно официру и генералу. Успостављајући строги режим у логору, Кутузов се у исто време стално брине о војнику, о његовом здрављу и храни.

У многим борбама Кутузов је често гледао смрти у очи, два пута је био тешко рањен куршумом у главу тако да умало није умро. После једне ране изгубио је око, али кад је оздравно, вратио се опет у строј.

У јесен 1790 Кутузов је командовао једним од корпуса, који су опседали веома јаку тврђаву Измаил, где је, како је забележено у кондуити, „имао више сусрета са непријатељском коњицом, коју је разбио шест врста далеко од града помоћу лаких одреда, који су се налазили под његовом командом, при чему је непријатељ претрпео знатне губитке”.

Затим је као командант једне колоне на најважнијем правцу учествовао у чувеном Суворовљевом јуришу на Измаил 11(22) децембра 1790 године. Кутузовљева колона нападала је Килијску капију. Колону је зауставила јака топовска и пушчана ватра. Тада је Кутузов личним примером повео своје трупе на јуриш и упао у ров. Два пута се по на бедем и оба пута је био одбачен назад. Трпећи велике губитке, Кутузов је замолио Суворова да му пошаље помоћ, али је добио одговор да је већ послат извештај у Русију о заузећу Измаила и да је сам Кутузов одређен за команданта града. Тада Кутузов прибара гренадире и ловце и повде их по трећи пут на бастион. Његове трупе су бајонетима прокрчиле себи пут ка центру тврђаве. Ту су се спојиле с другим Суворовљевим колонама и у жестокој борби унишtile турски гарнизон. Ово је била веома тешка битка. После јуриша Кутузов је написао својој жени: „У свом веку

неку више видети тако нешто. Коса се диже... Страшни град је у нашим рукама... Треба довести у ред град у коме само турских лешева има преко петнаест хиљада." Победа је била потпуна, ма да „није био јаче тврђаве и огорченије одбране него Измаил". „Само се једном у животу човек може упустити у овакав јуриш" — каже Суворов.

Кутузов је касније упитао Суворова шта је имало да значи његово постављење за команданта Измаила у часу јуриша. „Ништа", одговорио је овај, — „Кутузов зна Суворова, а Суворов Кутузова. Да писмо освојили Измаил, Суворов би погинуо под његовим зидинама, а и Кутузов такође".

Кутузов је у победи код Измаила имао најодговорнију улогу. „Он је био на мом левом крилу, али је био моја десна рука", — каже Суворов у свом извештају. Велики је војсковођа имао изванредно поверење у Кутузова. Суворов је имао обичај да каже: „Једноме нареди, другоме учини алузију, а Кутузову нема потребе да се ма шта каже — сам разуме све". Суворов у свом рапорту о заузећу Измаила упућеном Потемкину каже: „Генерал-мајор и витез Голенищев-Кутузов дао је нове доказе своје вештини и храбрости, пошто је под јаком непријатељском ватром савладао све тешкоће, успео се на бедем, заузео бастион и кад га је јачи непријатељ присилио да се заустави, он се, служећи сам као пример срчаности, одржао на месту, савладао јачег непријатеља, учеретно се у тврђави и наставио да туче непријатеља". Кутузов је за Измаил био одликован Георгијевским орденом III реда и произведен у чин генерал-поручника. Он је остао на положају команданта Измаила и свих трупа између Днестра и Прута.

После Измаилског јуриша Кутузов је постао већ позната војничка личност и њему се поверавају све одговорније задаци. 4(15) јуна 1791 године он лично командује једним одредом и код Бабадага туче турске трупе у јачини 23 хиљаде људи. У одлучној бици код Мачина, 28 јуна (9 јула) 1791 године, главнокомандујући руске армије кнез Рјепнин поверно је корпусу Кутузова најтежи задатак — обилазити маневар против Турака. И овде је Кутузов показао свој изванредни војнички таленат. Он није примењивао тешко покретни ли-

нијски строј, већ је вешто маневрисао употребљавајући различите форме борбеног поретка. Пошто је постројио своје трупе у пет кареа с коњицом на левом крилу, он је смело и одлучно напао на висове, који су се налазили на турском десном крилу. Затим је испољно своју изванредну упорност и вештину у одбијању непријатељских јуриша. Пошто је променио распоред тако да је на левом крилу постројио свих пет кареа у линију, Кутузов је одлучно одбио страшни напад огромне масе турске коњице и све јурише турске пешадије. На крају битке он је попово одлучно бацно своју коњицу на непријатеља који се прикупио у утврђеном логору. Турци су били разбијени и дали су се у бекство. „Способност сналажења и довиљивост генерала Кутузова превазилази сваку моју похвалу” — извештава Рјепнин царицу Катарину. Кутузов је био одликован Георгијевским орденом II реда.

За време Кутузовљеве тридесетогодишње службе у војсци, која је готово сва протекла у непрекидним борбама и походима, испољиле су се његове изванредне способности талентованог команданта. Кутузов се показао као искусан тактичар, који је спајао смелост и одлучност са опрезношћу и брижљивим проучавањем ситуације. Одлично познавање војске и свих детаља војничког заната и ратна прекаљеност, то су главне особине које су чиниле да се Кутузов развије у зрелог и врло искусног војсковођу, каквог га видимо у каснијим ратовима.

Почетком 1793 године, по завршетку рата са Турцима, Кутузов је био премештен у Петроград. Тиме почиње дуги период његове дипломатске и војно-административне службе.

Благодарени својој интелигенцији и таленту, образовању и ширини погледа, вештини да се допада и да општи са најразличитијим људима, Кутузов је постигао значајне успехе на дипломатском пољу. Кутузов није само истакнути војсковођа, него и значајни дипломата.

1793 године Кутузов је постављен за изванредног и опуномоћеног посланика у Цариграду. Ова се мисија сматрала као веома тешка, јер су се у Турској укрштали веома сложени и супротни интереси оазних европских

држава. Кутузов је имао задатак да дипломатском вештином осигура оно што је добијено на бојном пољу.

Он је одлично савладао овај тешки задатак. Блеском и раскоши посланства он је учинио утисак на Турке, а његова вештина у опхођењу и љубазност донели су му расположење султана, везира и турских велможа. Кутузов је вешто успео да се реше у корист Русије нека веома важна питања, која су проистичала из Јашког мировног уговора, а напосе, он је постигао за руске бродове право да плове у Архипелагу и да залазе у турска пристаништа. Он је ослабио противруске утицаје на спољну политику Турске, а истовремено појачао утицај и ауторитет руске државе.

Кутузов је подробно проучио стање турске државе. Дубоко познавање ове земље омогућило му је, да у потребном моменту јасно осветли ситуацију, одлучно искаже своје гледиште при решавању важних политичких питања, питања о рату и миру. 5(16) јануара 1794 год. Кутузов пише Суворову: „Господин генерални конзул Сјеверин известио ме је, да је обавестио Вашу светлост као да Porta намерава кроз три месеца да објави Русији рат. По својој службеној дужности сматрам за потребно да Вас, милостиви господине, обавестим да према својим опажањима не сматрам, да је прекид са нама тако близу... Порушене тврђаве још нигде нису доведене у потпуно одбранбено стање, а морнарица још није јака, предузете промене по новчаним питањима још нису довољно сазреле, а што је најгоре, унутрашњост је расклиматана, готово свуда влада непослушност, у многим местима долази до буна, а део Арабије, Велика Румелија и околина Трапезунта својом непокорношћу задају Порти доста брига. Сви ави разлози, на основи здравог разума, морају је уздржати од сваке по њу опасне крајности”.

Овај Кутузовљев закључак, основан на трезвеној оцени снага и могућности Турске, потпуно се обистинио. Турци се нису усудили да објаве рат Русији.

1794 године Кутузов је завршио своју мисију у Цариграду и отпутовао за Петроград. Али се он више пута враћао дипломатској активности. У моменту, кад су се односи између Русије и Шведске заоштрили, њему је било поверено да дочека и испрати шведског краља.

Кутузов је сјајно извршио поверени му задатак и тиме допринео да се шведско-руски односи побољшају. Кутузов је 1798 год. био послан у Берлин да ради на томе да привуче Пруску на страну Русије у борби против Француске. Он је с успехом извршио и овај задатак. Према оцени савременика, он је „у толикој мери био неуморан, толико је упорно постављао своје захтеве и важност свог задатка тако јако и успешно истицао, да је за мање од годину дана све тадашње политичке послове на најбољи начин привео жељеном крају”.

У току целе Кутузовљеве активности таленат дипломате помагао је таленту војсковође. То се нарочито показало касније, 1805, 1811, 1812 и 1813 године, када је Кутузов руководио врло крупним војним операцијама, које су добијале такав замах да су се неизбежно преплитале са дипломатским акцијама.

Кутузов је заузимао низ истакнутих војно-административних положаја. Он је био казански и вјатски генерал-губернатор, главнокомандујући сувоземне војске, флотиле и тврђава у Финској, генерал-гувернер Литве и петроградски војни гувернер. У току неколико година он је био главни директор сувоземног Шкљахтинског корпуса, главне школе која је припремала официре за руску армију. Он је у многоме побољшао обуку младих официра, увео наставу тактике, често је и сам у присуству официра предавао кадетима тактику, ратну историју и друге науке, па чак и књижевност. Кутузов се показао као мајстор у васпитавању и образовању будућних официра.

Кутузов никада не би могао да постигне овакве успехе да није био један од најобразованијих људи свога времена. Широко образовање, које је добио у младости, он је непрекидно усавршавао и продубљивао.

II

Почетком XIX века у Европи су се одигравали крупни историски догађаји. 1800 године Наполеон је потукао Аустрију и принудио је на мир. 1802 године закључен је између Енглеске и Француске Амјенски мир и друга коалиција против Француске се распала. Али то је био само привремени предах. Наполеон је тежио да завалада Европом. То је била непосредна опасност и за

Русију. 1804 године образована је трећа коалиција против Француске. Русија је закључила савез са Аустријом. Коалицију је потпомагала Енглеска. Русија је била неутрална. 1805 отпочео је рат између нове коалиције и Француске.

Кутузов је био постављен за главнокомандујућег руске армије која је августа 1805 кренула у Аустрију. Кутузову је претстојао сусрет са Наполеоном који се налазио на челу за оно време огромне армије. Пред руском армијом и Кутузовом као војсковођом појавили су се нови задаци који су били много сложенији него у доба Румјанцева и Суворова.

Да би се правилно оценио рад Кутузова као војсковође треба подвући да је он морао дејствовати под тешким и неповољним приликама. Прво, Кутузов, насупрот Наполеону, није имао довољно права да предузима самосталне одлуке. Он је морао да брани своје погледе пред Александром I, који се стално мешао у надлежност вођења операција. У рату 1805 године он је био потчињен аустриском штабу, који је у то време био чувен по недостатку војничког талента. Друго, Наполеон се био боље спремио за рат него његови противници. То му је омогућило да одмах узме иницијативу у своје руке.

План за поход 1805 године израдили су Аустријанци. Савезничке снаге биле су растурене на неколико ратишта.

Држећи се обично своје стратегије да туче непријатеља по деловима, Наполеон је кренуо своју армију од 220 хиљада и муњевитим маршем упао у Баварску, опколио Макову армију и присилио је да капитулира 7 (19) октобра 1805 године. У то време руска армија под командом Кутузова још је вршила концентрацију у Браунау (на реци Ин). Капитулација Аустријанаца ставила је руску армију у веома опасан положај. Наполеон није губио ни један дан: он је чврсто веровао да ће затећи руску армију неспремну и да ће је тући. Већ 17 (29) октобра Французи су стигли у Браунау. Али руске армије овде већ није било. Кутузов је разумео намере свог противника и није дозволио да буде опкољен ни тада ни доцније. Тако је почео његов чувени отступни марш — маневар. Руска армија отступала је с комором и француски покретни корпуси могли су је лако престићи. Налазећи се у тешкој, готово очајној ситуацији, имајући према себи четири пута јаче непријатељске снаге,

Кутузов је показао све своје изванредне особине правог војсковође. Он је мајсторским покретима извлачио руску армију и тиме избегао опкољавање и пропаст. Ово је било једино правилно решење, али је аустријски цар захтевао да Кутузов брани Беч и мостобран на Дунаву код Кремса. Он му је упутно свог генерала Шмита са наређењем да не дозволи даље отступање руске армије. Александар I потврдио је наређење да се Беч брани. Кутузов је доказивао царевима да је то наређење немогуће и да то значи пропаст; да Наполеон управо на то и рачуна да би потукао руску армију. Кутузов је већ знао да је Наполеон пребацио Мортјеов корпус на леву обалу Дунава са задатком да отсече Кутузова, док је десном обалом руску армију гонио Мира. Руски војсковођа је доследно продужио свој маневар. 24 октобра (5 новембра) Мира је био одбачен у бици код Анштетена и Кутузов је успео да се повуче ка Кремсу. Под одбраном заштитница руска се армија код Ст. Пелтена пребацила преко Дунава и спалила мост. Мортје, који није успео да отсече Кутузова, потучен је код Диренштајна. 30 октобра (11 новембра), и одбачен преко Дунава. Наполеон је први пут у целој својој војничкој каријери добио озбиљан ударац пред лицем читаве Европе.

31 октобра (12 новембра) Мира је заузео Беч, прешао Дунав и наступао ка Знајму. Кутузову је поново претила опасност да буде отсечен. Да би спасао армију, Кутузов је упутно Багратионов одред од 6000 људи с наређењем да задржи Миру. Овај, не знајући какве снаге има пред собом, повео је преговоре о примирју. Потписани акт о примирју био је послан Кутузову и Наполеону на ратификацију. Кутузов, не дајући одговор, продужио је да отступа и успео је да прође Знајм. Наполеон је тада схватио да су Руси преварили Миру и наредио да се одмах нападне руска заштитница. 4(16) новембра Багратион је у току дана одолевао притиску Мира, а затим је успео да се са 3000 људи пробије из обруча у коме се налазио и да се споји са Кутузовом, који се већ налазио код Оломоуца, где су се концентрисале савезничке трупе. Француски маршал Мармон назвао је ово Кутузовљево отступање „класично-херојским”.

На тај начин Кутузов је успео да поквари Наполеонове планове и да спасе руску армију од пораза. Кутузовљева стратегија била је правилна, јер кад су се савезници спојили код Оломоуца, они су већ имали бојну надмоћност над Наполеоном који се налазио код Брна. Ова надмоћност требало је још више да порасте. Аустриске армије долазиле су из Италије у Наполеонову позадину. Пруска само што није ступила у рат против Наполеона. Кутузов је сматрао да је потребно сакупити све савезничке снаге пре него се одлучи да се нападне на Французе. Кутузов је сматрао да је пре тога пресурањено примати одлучну битку с Наполеоном. Али превагнуло је мишљење аустриског штаба. Упркос Кутузова одлучено је да се одмах нападне на Наполеона, који је само то и чекао. 20 новембра (2 децембра) одиграла се битка код села Аустерлица. Диспозиција аустриског штаба предвиђала је веома сложене покрете са циљем да се Наполеон отсече од Беча. Узалуд је Кутузов предлагао да се избегавају „сложени маневри“, узалуд је напомињао да се не врши напад на непријатеља док се не сазна његов распоред.

На дан битке Кутузов се налазио код једне колоне руске војске. Он је сматрао да кључ целог бојног поља чине Праценски Висови, па се трудио да на њима задржи своје трупе. Али Александар који је дошао овој колони наредио је да се Висови напусте и да се иде напред. Наполеон је одмах напао и заузео Праценске Висове, чиме је пробио савезнички центар. После тога битка је била изгубљена. Аустрија је склопила мир са Наполеоном. Руска војска повукла се ка својим границама.

Цар, који је фактички уклонио Кутузова с положаја главнокомандујућег и који није послушао његове савете, сада је на њега свалио одговорност за пораз код Аустерлица. Кутузов је био постављен за кијевског војног гувернера.

III

Од 1806 до 1811 водио се рат између Русије и Турске. За то време на положају главнокомандујућег руске армије измењало се неколико генерала. Они су заузели неколико тврђава, стално су тукли турске трупе, али

нису успели да постигну потпуну победу. И тек 1811 године, кад је постало јасно да Наполеон припрема нови рат против Русије, цар је морао да постави Кутузова за главнокомандујућег Дунавске армије. Кутузов је преузео команду у моменту кад је положај руске армије био неповољан. Овакав положај армије условљавала је у првом реду међународна ситуација. Наполеон се припремао за рат против Русије и Европа није сумњала у његов успех. У овом будућем рату Наполеон је придавао важну улогу Турској. Он је рачунао да ће маса од сто хиљада турске коњице продрети кроз Украјину и Белорусију и да ће се спојити са десним крилом француске армије. Наполеон је обећао султану Криму и у исто време претно страшним казнама, ако Турска закључи мир с Русијом. У то време из састава руске Дунавске армије повучено је пет дивизија да би ушле у састав главних снага, које су се налазиле на западној граници. Кутузову је остало на расположењу 40 хиљада војника, са којима је требало да се постигне победа над Турцима. Сем тога, руска војска је била развучена на фронту од хиљаду километара, док је турска армија од 80 хиљада људи била концентрисана само према руском центру и држала јаке тврђаве.

Под овим неједнаким условима борбе Кутузов је ставио изналазно оригинална стратегиска и тактичка решења. Он напушта развучени кордонски распоред армије, скуча је као маљ да би њиме нанео удар у главном правцу. 7(19) октобра 1811 године Кутузов јавља руском војном министру Берклеју де Толи:

... Наша одбранбена линија, коју штите четири дивизије, почиње од, може се рећи, Београда и пружа се до Дњестра — Дунавом око хиљаду врста. Не може се ни помислити да се цео тај огромни простор поседне свуда довољним снагама; а такво цепање снага, које су, и онако доста слабе, пошто немају јаких покретних корпуса за појачање, отворило би пут првом мало јачем непријатељском корпусу."

Кутузов концентрише своју армију ка Рушчуку. Намерава да се тврђаве Никопољ и Силистрија, које су се налазиле на крилима, дигну у ваздух, и да се њихови гарнизони такође концентришу у центру. Он распоређује

своје трупе тако, да може сваког момента вршити контранападе на непријатеља у више праваца.

Кутузов је одлучио да не напада на тврђаву Шумну у којој су се угнездили Турци. „Или везиру у Шумну, — пише Кутузов 20 маја (1 јуна) Берклеју, — напасти га у овој јакој тврђави и немогуће је и не би пружило никакве користи... Али може бити да ћу својим скромним понашањем охрабрити самог везира да изађе или да пошаље по могућности јачи корпус према Разграду или, даље, према Рушчуку, и ако будем имао среће да се ово десн, онда... наравно, божјом помоћу, ја ћу га тући...”

Из ових извештаја Кутузова види се способност војсковође да доноси оригиналне стратешке одлуке које одговарају ситуацији, затим да искоришћује грешке непријатеља, да присили непријатеља на битку под условима погодним за руску армију, знајући слабе стране турске војске у биткама на отвореном пољу. У овој кампањи нарочито се јасно истакла Кутузовљева вештина да примењује ратно лукавство у стратешким и тактичким акцијама.

Вештим маневром и умешним ширењем лажних вести Кутузов је измамнио Турке из тврђаве Шумне ка Рушчуку. Пошто је сазнао за кретање турске војске, Кутузов је распоредио своје трупе испред Рушчука, леђима према Дунаву. Ово је претстављало несумњиви ризик, али као што је Кутузов изјавио у своме извештају о бици код Рушчука, оваква позиција „није била сасвим повољна, али је била једина”. Он је смело ризиковао знајући да одлучна улога у бици не припада само положају, него, пре свега, трупама које га бране.

У бици код Рушчука турска армија великог везира, која је бројала 60 хиљада људи, потучена је и побегла према југу. По свим правилима тактике изгледа да је требало у стопу гонити непријатеља. Место тога, Кутузов је остао на месту три дана, а онда је дигао у ваздух тврђаву Рушчук и прешао с јужне обале Дунава на северну. Овај потез претстављао је вешту примену ратног лукавства. Кутузов је знао да, ако буде гонно Турке, они ће се, бежећи испод њега, поново сакрити у Шумни, а напад на ову тврђаву Кутузов је сматрао непотребним, јер је „важно било добити рат, а не заузети тврђаву”, тако је говорио.

У свом извештају од 2(14) јула о напуштању Рушчука Кутузов каже:

„... Ја сам одмах после одржане победе над везиром прихватио мисао да напустим Рушчук, али се ово могло извршити само после добијања битке, јер у противном овакав корак могао је изгледати као изнуђен. Да сам место добијене битке претрпео и најмањи неуспех, онда бих морао претрпети све незгоде и због части оружја не напуштати Рушчук... Стога, без обзира на штету, коју напуштање Рушчука може причинити једино моме угледу, ја сам увек претпостављао корист мога господара... пошто сам извео становништво, артиљерију, муницију, — једном речи, све, и пошто сам дигао ваздух неке делове цитаделе, ја сам 27 ов. м. прешао на леву обалу Дунава.”

Кутузов је официјерима, који су нестрпљиво желили борбу, објашњавао:

„Ако пођемо за Турцима, вероватно ћемо стићи до Шумне, али шта ћемо онда да радимо? Мораћемо се вратити, као и прошле године, а везир би себе могао прогласити победником. Много је боље да охрабрим свог пријатеља Ахметбега и он ће нам опет доћи.”

Велики везир у почетку није веровао извештајима да се Кутузов пребацио преко Дунава и да се боји напада турске армије. Охрабрен изгледом неактивности, а потстрекиван од стране Наполеона и султана, велики везир је појачао своју армију до 70 хиљада људи и, прешавши Дунав, упутио се према положајима руске армије. Он је пребацио на северну обалу око 50 хиљада, а на јужној оставио свој логор — 20 хиљада војника, заставе, храну, и наоружање. Кутузов је пажљиво осматрао сваки корак турске армије. Ратно лукавство успело је. Главнина турских снага прешла је на северну обалу Дунава. Ситуација се нагло изменила; сад је био сваки тренутак скуп и Кутузов одлучно прелази из одбране у напад. Одрет од седам хиљада људи, под командом Маркова, врши широки маневар далеко од рејона операција и пребациује се преко Дунава, избија у позадину турског логора и муњевитим нападом осваја логор, заставе, топове, муницију. Сем тога, према наређењу Кутузова, Марков поставља турске топове на јужну обалу Дунава и отвара ватру на позадину трупа великог везира, које су се нала-



зиле на северној обали. Кутузов напада на Турке и притискује трупe великог везира уз Дунав. Тиме је завршено потпуно опкољавање турске армије. У овој операцији на видело избија још једна црта Кутузовљеве војничке вештине — одлучан прелаз из одбране у напад уз употребу маневра изван бојишта и удар на непријатељске комуникације. Кутузов је, даље, искористивши своје дипломатско искуство, вешто довео ствар до потписивања букурешког мира, који је био повољан за Русију. Тиме је Турска у критичном моменту почетка рата са Наполеоном била ликвидирана као противник Русије.

Букурешким миром Бесарабија је била ослобођена од турског ропства и припојена Русији, а у Србији и Бугарској турска власт је претрпела озбиљан ударац. Ово је била велика војничка и дипломатска победа, која је у знатној мери побољшала политичку и стратешку ситуацију пред почетак Отаџбинског рата 1812 године. Без обзира на ово, цар Александар I уклонио је Кутузова са положаја главнокомандујућег армије, и руска је армија у најстрашнијем часу, када се на обалама Њемена концентрисала огромна француска армија, остала без свог прослављеног војсковође.

Уочи 1812 године Наполеон је већ био господар Европе. Згажена Пруска лежала је под његовим ногама. Аустрија је била с њиме у савезу. Наполеон је правио планове да освоји цео свет. „Кроз пет година ја ћу владати светом; остаје једино Русија, али ја ћу је згазити“, каже Наполеон 1811 године. Русија и Енглеска постале су главне препреке на путу за стварање светске Наполеонове империје. Тилзитским миром 1807 године Наполеон је наметнуо Русији континентални систем, који је био у супротности са самосталним развојем руске народне привреде и који је поразно деловао на њу.

Од 1810 године Наполеон почиње у најширим размера да врши припреме за рат с Русијом, створивши огромну тзв. Велику армију која је бројала 600.000 људи.

Ноћу 11—12 (24) јуна 1812 године без објаве рата Наполеон је упао на територију Русије. Две руске армије под командом Берклеја де Толи и Багратиона повлачиле су се у унутрашњост земље и спојиле се 22 јула (3 августа) у Смоленску. Отступање је продужено, што је

изазвало незадовољство и у армији и у земљи. Са свих страна захтевало се да се постави један опуномоћени главнокомандујући, и сви погледи били су упрти на сла-вом овећаног, у целом народу познатог, војсковођу Ку-тузова. Цар је био приморан да попусти јавном мишље-њу и 8(20) августа именовао је Кутузова за главноко-мандујућег. У земљи је ова вест изазвала одушевљење. 17(29) августа он је стигао у Царево Зајмиште и оби-лазећи трупе, узвикнуо је: „Па како се с оваквим јуна-цима може отступати!“. Ове су речи одмах прострујале по целој армији. Свуда се чуло: „Дошао Кутузов да туче Французе.“ Кутузову је први задатак био да подигне дух армије која је отступала, што је и постигао

Прослављени руски војсковођа имао је пред собом изванредно тешке задатке. Он је примно руководство над армијом у фази отступања. Приближавао се моме-нат ратне кризе, која је решавала судбину руске државе. Радило се о животу или смрти Руске, о њеној само-сталности. Пред Кутузовом се налазила огромна Напо-леонова армија. Француски цар ишао је на Москву. Тих дана Наполеон је схватио да се решава судбина свих његових планова и да му је ради успеха потребно да добије одлучну битку, да потпуно потуче и разбије руску армију. Кутузов је видео да је однос снага још далеско од тога да буде повољан за руску армију и да је, према томе, његов главни задатак да и даље поја-чава своју војску. И догод Французи имају више шанса да добију одлучну битку, он треба да је избегава. Али он је такође схватио да ће већ у одређеном моменту морати да прихвати одлучну битку. Тај момент на-ступио је код Бородина.

Руска армија имала је 120 хиљада војника, од којих 10 хиљада народне војске („ополченци“) и 7 хиљада козака. Руска артиљерија бројала је 640 топова. Фран-цузи су имали 135 хиљада људи и 587 топова. Куту-зов је 21 августа (2 септембра) известио Александра I:

„Положај, на коме сам се задржао код Бородина, на 12 врста од Можайска, један је од најбољих који се уопште на равном терену могу наћи. Слабо место на овом положају, које се налази на левом крилу, ја ћу се трудити да поправим вештином. Пожељно би било да нас непријатељ нападне на овом положају; у том слу-

чају ја имам пуно наде на победу; али ако он нађе да је наш положај јак и буде маневрисао путевима који воде у Москву, онда ћу морати да се кренем и да се поставим иза Можјајска, где се сви овни путеви састају."

Кутузов је видео да је од два друма, који пресецају Бородинско поље, Новосмоленски друм, који иде поред десног крила положаја, шиши и бољи од Старосмоленског који пресеца лево крило. Новосмоленски друм био је главни стратeгиски правац за Москву, па је Кутузов штитио овај правац, док су све остале тачке овог положаја имале само тактички значај.

Кутузов је познавао Наполеонову тактику и стратегију и предвидео је све његове маневре. Распооређујући своје главне снаге поред широког Новосмоленског друма и позади центра, Кутузов је задржао могућност да јаким снагама пређе у противнапад. У исто време, ако Наполеон покуша да изврши обилазак или ако исход битке буде неповољан, руска армија била је у могућности да па ово одговори контраманевром, да стане позади Можјајска и опет затвори пут за Москву. У којој је мери Кутузов био у праву види се најбоље по томе што се Наполеон није усудио да изврши обилазак левог крила руске армије.

На тај начин, у одлучној Бородинској бици, која је за руску армију била одбранбена битка и у којој је, према томе, Наполеону као нападачу припадала иницијатива, Кутузов је вешто извукао ово пренмућство из Наполеонових руку и присилио га да врши крвави фронтални напад.

У заповести трупама Кутузов је нарочито подвукао значај резерви и упозорио је да се „резерве морају чувати што је могуће дуже, јер онај генерал који сачува своје резерве не може бити побеђен..."

Кутузов је вешто распоредио своје резерве и задржао пуну слободу њихове употребе у бици.

На тај начин Кутузов је благодарећи правилној идеји битке, вештом постројавању борбеног распореда и стварањем резерви, омогућио себи слободу акције, као и то да може управљати током битке. Кутузов се упустио у ову одбранбену битку уверен у своје снаге, уверен у непоколебљивост руске војске.

После битке код Швердина, 24 августа (5 септембра), обе су армије стајале једна према другој. Кутузов је обилазио трупе и разговарао с војницима. Присуство љубљеног вође одушевило је армију. Од 6 часова ујутру 26 августа (7 септембра) Французи су, као што је претпостављао Кутузов, отпочели напад на Багратионове флеше и на батерију Рајевског. Седам пута бацали су се француски корпуси у напад и котрљали наатраг пред Багратионовим контранападом. За време осмог напада пао је Багратион смртно рањен. Његове дивизије почеше да се повлаче. Наступила је криза. Наполеон је ухватао момент када увођење резерви у борбу одлучује успех. Он је издао заповест: „Гарду и ватру!“, и главна резерва француске армије — царска гарда кренула је у напад. Ово је претило руској армији поразом. Кад је сазнао за ову опасност, која је претила његовом левом крилу, Кутузов предузима вешти маневар. Он баца у позадину Наполеоновог левог крила козачки корпус Платова и коњички корпус Уварова, који су изазвали панику међу Французима. У брзи за своје лево крило Наполеон зауставља гарду и губи време, а Кутузов пребацује своју резерву на лево крило и учвршћује његов положај. После неколико сати Наполеон успева да по цену лових, огромних жртава заузме централну батерију Рајевског, коју су штитиле трупе Берклеја де Толи. Али руска армија остаје непоколебљива до краја Бородинске битке. Француски маршали упорно су захтевали да се баца у борбу последња резерва — стара гарда. Али је Наполеон схватио да је Русе немогуће сломити и да, уводећи у борбу своју последњу резерву, може да изгуби своју гарду, а да не постигне победу.

Кутузовљева воља и вештина победиле су Наполеонову вољу. Наполеон је пред ноћ повукао своје трупе с Бородинског поља, на коме је оставио више од 58.000 мртвих и рањених војника и 47 генерала, а да није постигао победу у одлучној бици којом је желео да реши судбину рата. Кутузов је постигао сјајну победу. Велика заслуга Кутузова састоји се у томе што, ослањајући се на постојаност руског војника и вештину потчињених му команданата, организује битку и њоме руководи тако, да не допушта Наполеону не само да предузме какав било маневар, него и да директним масовним ударом

пешадије и коњице уз подршку моћне артиљерије постигне макар и делимичан успех.

Наполеон је први пут изгубио одлучну битку и сам је то морао признати: „Од педесет битака које сам водио, у бици под Москвом било је највише хероизма, а постигнуто је најмање успеха. Руси су заслужили право на непобедивост.“ Руска се армија припремала да настави битку код Бородина. Али кад је Кутузов дознао да је његова армија изгубила 44.000 мртвих и рањених војника и 23 генерала, он је наредно да се отступа ка Москви. То је било најцелесходније решење, јер се омогућило Кутузову да попуни губитке и да настави рат под повољнијим околностима него Наполеон. „Када се не ради само о слави добијених битака, него када се као главни циљ поставља уништење француске армије, ја сам одлучио да отступим“, — извештава Кутузов Александра I.

У војном савету, који је одржан у селу Фиљама 1(13) септембра, Кутузов је поставио питање — да ли се треба сударити под зидинама Москве са Наполеоном или препустити Москву непријатељу?

Мишљења су била подељена. Кутузов је наредно да се отступи обративши се присутнима овим речима: „Догод буде постојала армија и договор она буде у стању да се супротстави непријатељу, све дотле ми имамо наде да срећно завршимо рат, али ако наша армија буде уништена, онда ће пропасти и Москва и Русија. Наредбујем да се отступа.“

Кутузов је јасно схватио Наполеонову тежњу да уништи руску армију и да постигне брзу победу. У Бородинској бици он му није пружио ту могућност, упропастио му је план. Он се одлучио да му и под Москвом не пружи такву могућност.

Кутузов који је дубоко разумевао свог противника убеђен је био да ће се Наполеон, пошто уђе у Москву, у њој задржати и чекати мир. Кутузов је рачунао да му за то време онемогући довоз хране и прилаз резерви. „Предајом Москве ја припремам непријатељу пропаст“, — пише Кутузов. „Ја сам рат добио још пре Москве, али треба чувати армију. Ускоро ће све наше армије, тј. Тормазов, Чичагов, Виргенштајн и други, почети да дејствују у истом циљу, и Наполеон се неће

дуго задржати у Москви", — каже у то време Кутузов у писму својој кћери.

Кутузов је, напуштајући Москву, предвидео такве операције које ће на одлучан начин изменити ситуацију у корист руске армије. Он је, прво, повео своје трупе Рјазанским друмом, а затим је изненада скренуо с Рјазанског друма према Красној Пахри и Тарутину, где се и зауставио.

Тарутински маневар Кутузова с правом се сматра као такво дело војне вештине, које би му само могло донети славу генијалног војсковође. Овим маневром он је нагло изменио стратешку ситуацију у своју корист; прво, он је извео армију испод непријатељских удара и омогућио јој мирне услове за одмор и припрему за нове битке; друго, он не само што је затворио прилаз Калуги, где су биле концентрисане огромне залихе свих потреба за армију, него и Тулу с њеном фабриком оружја; треће, он је у својим рукама задржао комуникације с јужним крајевима Русије, који су снабдевали армију људством, коњима и свим другим потребама. Кутузов је даље овим постигао, осим многих користи одбранбеног карактера, још и могућност да активно делује на непријатељске комуникације између Москве и Смоленска, чиме је одузео непријатељу слободу маневра. Он је припремно погодне услове за блокаду Наполеонове армије у Москви.

Кутузов је заузео тако добре положаје, да су све могуће варијанте Наполеонових акција наилазиле на противдејство руских трупа и то под условима који су били погоднији за њих, него за Французе. У коликој је мери овај Кутузовљев бочни маневар био неочекиван и пораза по непријатеља, може се закључити из Наполеонових речи, које је он касније рекао једном руском генералу: „Ваш лукави лисац, Кутузов, преварио ме својим бочним маршевима“.

Сеоце Леташевка, код Тарутина, где се сместио штаб Кутузова, постало је тада војни центар Русије. Овамо су притицале попуне, овамо су са свих крајева Русије долазили људи да се увере да је руска армија читава и да се спрема за нове борбе. Те вести су у народу учвршћивале веру у победу. Из Петрограда је тражено да се предузме офанзива и упозоравапо да Кутузовљева неактивност узнемирава Русију, али је Кутузов,

изгубивши стрпљење, одговорио: „Не ради се о томе да се Русија умири, него да се спасе“. Кутузов није био неактиван. Јачајући своју армију, уздржавајући се до погодног момента од крупних офанзивних операција, Кутузов је повео велики број акција на непријатељским комуникацијама. „Уколико настаје јесење време, због чега кретања велике армије постаје врло тешка, парочито кад има многобројну артилерију, то сам ја и одлучно, пише Кутузов тих дана, да избегавајући одлучну битку, водим мали рат, јер ми растурене снаге непријатеља и његови пропусти и грешке дају више могућности да га уништавам, и зато, налазећи се с главним снага 50 врста од Москве, ја издвајам крупније јединице у правцу Можајска, Вјазме и Смоленска.. Сем тога, наоружана је народна војска Калушка, Рјазанска, Владимирска и Јарославска, која има задатак да туче непријатеља“.

Кутузов енергично размахује партизанске акције и на све начине помаже ширење народног рата против страних завојевача.

Цео пут од Москве до Смоленска био је под ударима партизанских одреда. По наређењу Кутузова, на отеску од Смоленска до Гжатска дејствовао је партизан потпуковник Давидов, од Гжатска до Можајска — генерал-мајор Дорохов, а од Можајска до Москве — капетан Фигнер. „Ја сад предузимам, — каже Кутузов, — на целој линији, операције почевши од Тверског и Калушког друма, свим снагама, чиме ћу помоћу својих партија пресецати целу непријатељску линију која се протеже од Смоленска до Москве, и самим тим онемогућити да непријатељска армија добије из своје позадине ма какву помоћ, чиме скрећем непријатељску пажњу на себе, па се надам да ћу га принудити да напусти Москву и да промени свој оперативски правац. Наредно сам генералу Винценгероде да се држи на Тверском друму“. Кутузов је први од војсковођа организовао сарадњу између армиских партизанских одреда и одреда сељака на тако широкој основи, да су њихови удари стекли стратегиску важност. После Бородинске битке партизани су уништили и заробили више од 30.000 Француза.

Кутузов је припремао главне снаге за нове одлучне битке, а у рејону Арзамаса и Муроме стварао је резервну армију.

Положај Наполеонове армије, блокпране у Москви, постао је исподношљив. У таквој ситуацији Наполеон је коначно схватио да је рат изгубљен и да треба за-
кључити мир. Али мир није добио.

Код Тарутина је, 6 (18) октобра, разбијена претход-
ница француске армије, којом је командовао Мира.
Идућег дана Наполеон је одлучио да напусти Москву
и да се пробије ка Калуги, у губерније које рат није
опустошио.

И овог пута се показује Кутузовљева способност да
одлучно прелази из одбране у напад и да врши веште
маневре, захтевајући од својих потчињених генерала и
трупа крајњу брзину дејства. Сазнавши да је Напо-
леон кренуо на Калугу, Кутузов је кренуо своју армију
у правцу Малојарославца. У том је правцу раније кре-
нуо корпус генерала Дохтурова. Кутузов је наредио
атаману Платову: „Ни часа не губећи има ваше ви-
сокопревасходство да крене са свима козачким пуко-
вима и четом коњичке артиљерије... у правцу према
Боровском друму на Малојарославец”.

Код Малојарославца су Дохтуров и Платов препре-
чили пут Французима. 12 (24) октобра отпочела је
битка, град је осам пута прелазио из руке у руку.
Предвече је пристигао Кутузов с целом својом арми-
јом и Наполеон је био принуђен да отступи на Смо-
ленски друм ка Можайску. На тај начин Кутузов је
затворио Наполеону пут у јужне покрајине богате хра-
ном, које рат није додирнуо.

Тиме што је принудио Наполеона да отступа разо-
реним путем, којим се овај кретао у Москву, Кутузов
га је већ осудио на уништење. Рат је био добијен. Све
Кутузовљеве одлуке у овом периоду његове активно-
сти строго су доследне и упућене једном циљу. Оне
су веома смеле, пуне одговорности, а у исто време
опречне и брижљиво процењене. Иницијатива је сад
чврсто била у рукама руског војсковође. Он је уз ве-
лике напоре повео војску у гоњење непријатеља. Ку-
тузов је 29 октобра (10 новембра) упутно војсци за-
повест: „После изванредних успеха над непријатељем,
које свакодневно и свуда постижемо, остаје да га још
брзо гоњимо и тада ће, можда, руска земља, коју је
он сањао да пороби, бити засејана његовим костима.

Тако, дакле, ми ћемо га гонити неуморно. Наступа зима, вејавица и мразеви; зар ви, дејо севера, да их се бојите? Ваше челичне груди не боје се ни суровог времена, ни злобе непријатеља. Оне су поуздани зид отаџбине, о који се све ломе. Ви ћете моћи да поднесете краткотрајну несташицу, ако до ње дође. Добри војници одликују се чврстином и стрпљењем, стари војници даће пример млађима. Нека се сваки сети Суворова: он је учио да треба подносити и глад и студен када се ради о победи и о слави руског народа. Иди мо напред, с нама је Бог, пред нама је разбијени непријатељ; нека иза нас буде мир и спокојство".

Кутузов организује гоњење тако, да се француска армија непрекидно, и дању и ноћу, налазила под ударима с бока и из позадине. Упућујући Платова да гони непријатеља, Кутузов му поручује:

„Наредио сам генералу Милорадовићу да се креће главним друмом иза непријатеља и да га што је могуће више притискује. Због тога трудите се да у маршу надмашите непријатеља, тако да главнином својих снага, по могућности на маршу, нападате чела његових отступајућих колона и да га ноћу непрекидно уземљавате. Ово исто наређено је и грофу Орлову — Денисову да ради с леве стране дуж главног друма". У писму Витгенштајну од 15 (27) новембра, он га упозорава да „један од најважнијих циљева наших операција јесте истребљење непријатеља до последње границе могућности... Непријатељу морају бити задати одлучни удари, од којих ће зависити благостање не само руског народа, него и свих народа Европе".

Изванредна организација паралелног гоњења, која је изведена у дотада невиђеним размерама, дала је богате плодове. У великим биткама под Красним, на Березини, између Березине и Њемена уништена је овим гоњењем француска „Велика армија". Кутузов је довео победоносну руску армију у Вилну, одакле пише: „Рат је завршен потпуним уништењем непријатеља".

Руски народ и руска армија славили су победу. После победе код Бородина велики војсковођа добио је назив генерал-фелдмаршала и Георгијевски орден I реда.

У Кутузовљевој стратегији испољава се његов велики државнички ум. Његове одлуке проистичу из брижљиве

и свестране процене ситуације. Кутузов јасно увиђа оно што је главно, што одлучује ситуацијом, али не испушта из вида ни појединости, детаље. Он је опрезан и тежи да прикупи најпотпунија обавештења о ситуацији и да дејствује сходно њеним условима. Ове неопцењиве Кутузовљеве особине биле су апсолутно потресне у ратовима које је Русија тада водила на огромном простору, а уз учешће многих држава. Кутузов је морао да руководи знатно већим армијама него у ранијим ратовима имајући пред собом јачег противника. Под овако компликованим околностима, Кутузов се истакао као првокласни војсковођа светског значаја и као искусан и mudar државник.

С овим је у вези и једна веома карактеристична црта Кутузова. У његовој мудрој, свестрано промишљеној стратегији увек је било елемената ратног лукавства. Кутузовљев планови били су стално управљани на то да искористе слабе стране противника и да га доведу у заблуду. Суворовљево тактичко изненађење Кутузов је употребљавао у стратеским размерама. Кутузов је одлично познавао Наполеона, па је умео да ствара погодне ситуације за себе. Кутузов је као мајстор војничког заната, стратегије и тактике превазишао вештину Наполеона као војсковође.

Кутузов је у својој стратегији ишао за одлучним циљевима, тежећи увек потпуном поразу непријатеља. Он је јасно увиђао коначне циљеве рата или кампање, па је своје операције доследно поилагођавао овим циљевима. Да би постигао постављене циљеве, он је примењивао цео богати арсенал тактичких метода, које је прикупио у току своје дуге ратничке службе. Ми га видимо подједнако јаког и у одбрани и у нападу. Он употребљава маневар у најразличитијим облицима. Кутузов је одлично знао да се победа добија у борби, у бици. Али он је тежио да похвата битку под најповољнијим условима за себе. Кутузовљев маневар је прожет дубоком стратеском идејом. Када има пред собом јаче непријатељске снаге, Кутузов отступа, али само зато да противника доведе у незгодан положај и да га, прешавши у напад, потуче. Кутузов је и у стратегији смео и обазлив, mudar, одлучан и лукав, упоран и еластичан. Он је стратег вишег реда, велики војсковођа светске историје.

1 (13) јануара 1813 године руска армија прешла је границу и кренула у Западну Европу. Трупама је прочитан манифест фелдмаршала Кутузова, којим он назива руског војника спасоцем отаџбине и позива га да „доврши непријатељев пораз на његовим сопственим пољима”.

Операције руске армије, које је водио Кутузов у 1813 години, развијале су се као ланац непрекидних победа. На јуриш је освојен Кенигсберг, а Варшава капитулирала. Под ударима руских козака пада Данциг. Освојени су Познањ, Камиш и Торн. Руске трупе ушле су у Шлезивију и освојиле Берлин и Лајпциг.

Армија Кутузова доносила је ослобођење народима Европе. Али велики војсковођа преживљавао је последње дане свог животног пута. Он је умро 16 (28) априла 1813 године у Бунцлау.

Совјетска земља бележи 200-годишњицу од дана рођења једног од највећих, најталентованијих синова руског народа, Михаила Иларионовича Кутузова, у време када је победоносно завршен Велики отаџбински рат против хитлеровске Немачке на западу и рат против јапанских империјалиста на истоку.

Наш народ свето чува успомену на великог руског војсковођу М. И. Кутузова. Тешких дана 1940 године друг Стаљин је рекао:

„Нека вас у овој борби надахњују херојски ликови наших великих предака — Александра Невског, Димитрија Донског, Кузме Мињина, Димитрија Пожарског, Александра Суворова, Михаила Кутузова”.

29 јула 1942 године Президиум Врховног совјета СССР установио је орден Кутузова, којим се одликују руководиоци Црвене армије за добро разрађени и изведени план операција, којима се противнику задаје тежак пораз, а да наше трупе очувају уз то своју борбену способност. Орденом Кутузова одликоване су многе војсковође Црвене армије.

Црвена је армија наследила најбоље традиције руске ратне вештине, у чије темеље и Кутузов уноси свој велики удео.

У Великом отаџбинском рату Црвена армија је показала највиши хероизам и ненадмашиво војно мајсторство. Совјетска војна вештина, заснована на дубоком

познавању ратних закона, омогућила је да се постигну у историји немиђене победе.

Никада у историји наше домовине пред армијом и војсковођама нису стајали тако сложени и тако тешки задаци као у Великом отаџбинском рату 1941—1945. године. Црвена армија, под руководством генијалног војсковође, генералисимуса Совјетског Савеза, друга Стаљина, успешно је решила ове задатке, савладала највеће тешкоће, разбила најјачег противника — фашистичку Немачку и њене савезнике. У титанским биткама и немиђеним походима Црвена армија је одбранила част, слободу и независност наше отаџбине и подигла на немиђену висину славу руског оружја.

„Правда”, број 222

16 септембра 1945 године,

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
„РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ”
ЛЕСКОВАЦ

С. ГОЛУБОВ:

КУТУЗОВ И ПАРТИЗАНСКИ РАТ

У свом историском говору, 24 маја 1945, друг Стаљин, наздрављајући руском народу, набројио је најважније особине руског народа — јасан ум, чврст карактер и стрпљивост.

Када се сетимо lika великог руског војсковође прошлог века, видимо колико су се у њему јасно и потпуно испојиле најизразитије црте националног карактера. Морална снага Кутузова, његове ратничке и грађанске врлине, биле су условљене његовом дубоком, органском близином народу. Зато се над прошлим веком тако високо уздигао његов дивни лик првокласног војног старешине, одличног дипломате и ватреног родољуба. 1812 година заувек је учврстила његову славу као всликог руског војсковође.

Постоји једна изјава, која је заборављена: Наполеон, ступајући на територију Русије, рекао је у Вилни царском посланику Балашову: „Каквог интереса има ваш цар да ратује са мном? Он ће мени убити девет свиња и једног Француза, а ја ћу њему убити десет Руса”. Под „свињама” Наполеон је, очевидно, сматрао немачке „Шпицбубе”, који су сачињавали добру трећину његове војске. Он се није преварио у оцени својих немачких саратника. Али он није имао ни појма о енергији и вољи народних маса Русије, које су се дигле да заштите родну груду. Он је оперисао апсолутно тачним аритметичким рачуном: $1 + 9 = 10$... А Кутузов? Сазнавши да су Французи продрли у Москву, Кутузов је ускликнуо: „Хвала Богу, то је њихов последњи тријумф”. Колико се правилни аритметички рачун Наполеона показао нетачан, толико је беспрекорно Кутузов проникао у смисао догађаја.

Кутузов је подигао у рат снаге народа. Познавајући свој народ, верујући у њ и имајући његово поверење он није сумњао у исход рата. Он није могао а да не унесе у свој стратегијски план бурни плусак огромног таласа народног патриотизма, када је, по речима једног савременика, „сва Русија пошла у поход“. И, издвајајући из армије партизанске одреде, који су оперисали у позадини и на комуникацијским линијама Француза, он је самим тим укључио снаге армије и народа у јединствени план победе.

Идеја партизанских акција сматра се обично као откриће Дениса Давидова. Иако је већ Суворов водио партизанске акције за време Седмогодишњег рата, ипак план за вођење партизанских препада 1812 године предложио је Кутузову без сумње Давидов. Знаменити партизан започео је акције препадима на транспорте руских заробљеника, који су се кретали под јаком пратњом Француза. И одмах је долазило до невероватних промена: руски заробљеници постајали су, као по ударцу чаробног штапића, спроводници Француза, који су још малочас спроводили њих. А одред Давидова, мајушан у почетку, повећавао се из дана у дан...

Дотле је одгрмела олуја Бородинска боја. Наполеон је ушао у Москву. Кутузов је извршио бочни марш на Калушки друм и подигао логор близу села Тарутина. Ту се армија одморилa и попунила. Одавде је Кутузов одаслао низ армијских партизанских група и партизански рат распламтео се као жива ватра по француској позадини. Генерал Дорохов нападао је непријатељске транспорте на Смоленском друму, пуковник Вадбољски и поручник фон Визин — између Можайска и Боровска, капетан Сеславин — између Боровска и Москве, капетан Фингер — пред самом Москвом, пуковник Кудасев — под Серпуховом, пуковник Јефремов — на Рјазанском друму. На југу од Москве — и од Вјазме до Бронница, — све је било у власти партизана. Они су оперисали и код Волоколамска, Рузе и Воскресенска (потпуковник Чернозубов и мајор Фигљев).

После борбе код Малојарославца започело је гоњење „Велике армије“ која је отступала из Русије, гоњење, које је Кутузов мајсторски организовао. Напоре са гоњењем широко су се распламтеле партизанске акције. Сваки час плануле би борбе, сад на биваку, сад

у комори и чак на маршу. Давидов је два пута имао „рандеву“ са самим Наполеоном: 22 октобра и 3 новембра. Наполеонови курири, који су хитали у Париз и из Париза носећи врло важне депеше, постали су свакодневни плен наших партизана. Врховни штаб Кутузова имао је све податке о стању француских трупа.

Али још је значајнија била улога коју су партизани одиграли подижући у рат снаге сељаштва, снаге народа.

Сељачки одреди вршили су не само дефанзивне него и офанзивне акције.

Понекад се ствар састојала само у томе да се заштити сопствено село, општина или округ. Тако је ратовао одред шчолковского сељака Кондрашова који је херојски бранио прилазе ка своме и ка суседним селима. Али бивало је и сасвим другачије. Сељак из села Павлова, Богородскога среза, Герасим Курин скупно је импозантну дружину и 1 октобра, код села Меленки, повео је с Французима прави бој великих размера. Курин је имао пет хиљада и триста пешака и пет стотина коњаника. У његовим операцијама јасно се виде сви знаци јаке и смеле командантске мисли. Ту имамо и фронталне атакe, и ратне лукаштинe — заседе, лажно отступање и заобилазне маршeве. Курин је код Меленки-а до ногу потукао два ескадрона и један одред Француза.

Сељачки отпор постепено је примао систематски карактер. Читав Звенигородски срез био је покривен густом мрежом стражарских места. Мале груписе Француза, које би се изгубиле од својих, биле су ликвидиране без буке. Сваки покрет већих јединица био је под непрекидним осматрањем.

Деца су седела по дрвећу. Босоноги дечаки доносили су у најбржем трку најсвежије вести. А кад би наступио час, ударила су звона на узбуну и народ — „ополченци“ — хитно се окупљао око атамана.

За мушкарцима нису заостајале ни жене и девојке. Ко није чуо за знамениту старешинку Василису из Сињевског среза, Смоленске губерније? Две девојке, сељанке, уништиле су у Боровску групу француских војника. У октобру су сељанке дотерале у Калугу, врло много Француза, које су оне саме заробиле...

Подижући сељаштво у рат, Кутузов је знао да ће најбоље средство за то бити заразни пример успешних акција армијских партизанских група. Тако се и догодило. Кутузов је тражио од партизанских старешина да одржавају најтешње везе са становништвом, а од народних устаника („ополченца“) да најактивније помажу партизане. Из „Дневника партизанских акција“ од Давидова види се како су једни и други неотступно спроводили ово правило. Давидов, пробавивши са својим одредом бар један дан у селу, увек је остављао у њему оружани одред, састављен од месних житеља.

Сложно садејство армијских и сељачких партизанских група понекад је давало врло велике резултате. Тако је, на примјер, Сеславин, извиђајући, у пратњи спроводника, непријатеља и крећући се од села Хоминскога узводно по левој обали Наре, открио марш француске армије, која је отступила из Москве, на Калугу. Ово откриће постало је прекретница читаве ратне кампање. Кутузов је кренуо своје трупе према Малојарославцу. Судбина Наполеона била је запечаћена. Одавде је он био одбачен на стари Смоленски друм. Ноћу 10 октобра у партизанској сналажљивости Сеславина оправдао се и обистинио генијални стратешки рачун Кутузова „Непријатељ је предупређен код Малојарославца, Французи су истребљени, Русија спасена, Европа ослобођена и свеопшти мир је последица овог важног открића“, — тако је после писао славни партизан

Кутузовска традиција партизанског рата је битни елемент руске ратне вештине. У Великом отаџбинском рату геније великог војсковође друга Стаљина довео је ратну вештину наше отаџбине до пуног процвата. Проницава мудрост стаљинске стратегије, која је припремила жестоке офанзивне ударе по дрском непријатељу, овенчала је Црвену армију славом незаборавних победа Великог отаџбинског рата. То је био народни рат у потпуном смислу речи, крвна ствар читавог совјетског народа, ствар његове чисте и светле вере у свога вођу, у своју владу, у своју Црвену армију, у своју рођену Бољшевичку партију, у самог себе. Трећег јула 1941 радио-таласи разнели су по нашој земљи позив вође свом народу. Народ је одговорио на позив вође делима масовног хероизма. Подвизи партизанских одреда



Ковпака, Игњатова и других диван су израз великог општеномладоног подвига ПUTEви, које је указао друг Стаљин довели су нас до победе.

И данас, у блиставом сјају бесмртних победа Великог отаџбинског рата, обасјано је старо име великог руског војсковође, фелдмаршала Кутузова, светлошћу нове славе.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
"РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ"

30 СР 35

МИХАИЛ Иларионович



600000090



ДВОРНАЦ

СОВИСС

ЦЕНА 3.— ДИН.